

FRANSUZ TILINI O'QITISHDAGI MUAMMOLAR VA QIYINCHILIKLAR

O'roqova Nargiza Alisher qizi,

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti o'qituvchisi

nargiza.urokova@outlook.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada fransuz tili o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish va ularning ijtimoiy maqomini oshirish masalalari yoritiladi. Unda boshlang'ich va maktabgacha ta'lim bosqichlari uchun maxsus metodik tayyorgarlikni kuchaytirish, uzluksiz malaka oshirish tizimini yo'lga qo'yish hamda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish zarurligi ta'kidlanadi. Xususan, Institut français, Alliance française va Organisation internationale de la Francophonie kabi tashkilotlar bilan hamkorlik o'qituvchilarning lingvistik va metodik salohiyatini oshirishga xizmat qilishi mumkin. Shuningdek, o'qituvchilarning moddiy va ma'naviy rag'batlantirilishi fransuz tilining ta'lim tizimidagi nufuzini mustahkamlashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: fransuz tili, lingvistik salohiyat, metodik tayyorgarlik, Organisation internationale de la Francophonie.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы повышения профессиональной подготовки преподавателей французского языка и укрепления их социального статуса. Подчеркивается необходимость разработки специальных методик для дошкольного и начального образования, внедрения системы непрерывного повышения квалификации, а также расширения международного сотрудничества. В частности, сотрудничество с такими организациями, как Institut français, Alliance française, and Organisation internationale de la Francophonie, может способствовать развитию лингвистической и методической компетенции преподавателей. Кроме того, материальное и моральное стимулирование педагогов играет важную роль в укреплении позиций французского языка в системе образования.

Ключевые слова: французский язык, лингвистический потенциал, методическая подготовка, международная организация франкофонии.

Abstract. In this article on improving the professional training of French language teachers and enhancing their social status. It highlights the need to strengthen specialized methodological training for preschool and primary education, establish continuous professional development systems, and expand international cooperation. In particular, collaboration with organizations such as Institut français, Alliance française, and Organisation internationale de la Francophonie can help improve teachers' linguistic and pedagogical competencies. Furthermore, providing both financial and moral incentives for teachers can enhance the prestige and sustainability of French language education within the national system.

Keywords: French language, linguistic potential, preparation, International Organization of La Francophonie.

Kirish. Bugungi globallashuv davrida xalqaro aloqalar, madaniy hamkorlik va xalqaro mehnat bozori tobora kengayib borayotgani sababli chet tillarini bilish har bir inson uchun zarur ko'nikmaga aylanmoqda. Chet tili nafaqat samarali aloqa vositasi, balki shaxsning intellektual o'sishi, madaniy tafakkuri va dunyoqarashini shakllantiruvchi muhim vositadir. Shu bilan birga, chet tillarini o'rganish yosh avlodni dunyo madaniyati bilan tanishtirish, turli mamlakatlar odatlari, urf-odatlari va tarixiy merosi bilan tanishtirish imkonini beradi. Yosh bolalarga chet tilini o'rgatish orqali ular nafaqat yangi so'z va iboralarni egallaydilar, balki mantiqiy fikrlash, ijodiy yondashuv va kommunikativ ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar.

Adabiyotlar tahlili. O‘zbekiston Respublikasi ta’lim siyosatida xorijiy tillarni erta yoshdan o‘rgatishga alohida e’tibor qaratilgan. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunda ta’lim tizimi “yagona va uzluksiz” ekanligi, shuningdek, maktabgacha ta’lim bolaning intellektual va til rivojining asosi sifatida e’tirof etilgan. Qonunning 6-moddasida ta’limning barcha bosqichlari bolalarning ijtimoiy, intellektual va madaniy rivojlanishini ta’minlashi lozimligi, 11-moddasida esa maktabgacha ta’limning bolaning asosiy shaxsiy va akademik ko‘nikmalarini shakllantirishdagi o‘rni qayd etilgan. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha ta’lim muassasalari chet tillarini o‘rganishning birinchi maydonchasiga aylanadi.

Ta’lim vazirligi Fransiya elchixonasi bilan hamkorlikda rangli, rasmlar bilan boyitilgan o‘quv va mashq daftarlari yaratishi mumkin. Bu nashrlar butun mamlakat bo‘ylab o‘qituvchilar uchun yagona uslubni ta’minlaydi va ta’limning uzluksizligini kafolatlaydi. Fransuz tilini rivojlantirishda xalqaro hamkorlik juda muhim. O‘zbekiston ta’lim muassasalari Institut français, Alliance française, Frankofoniya tashkilotlari (OIF, AUF, Campus France) bilan hamkorlikni kuchaytirishi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi. Hamkorlik asosida o‘qitish metodikasi o‘qituvchilarga zamonaviy metodika, didaktik resurslar va tajriba almashish imkonini beradi. Shuningdek, fransuz va o‘zbek maktablari o‘rtasida birodarlik (jumelage) aloqalarini yo‘lga qo‘yish foydali bo‘ladi. Bolalar o‘z tengdoshlari bilan yozishmalar olib borishi, qo‘shiq, teatr yoki rasm tanlovlarida qatnashishi orqali tildan amaliy foydalanadilar. Shu tariqa fransuz tili dars predmeti emas, balki jonli madaniyat va muloqot vositasiga aylanadi.

Tahlillar va natijalar. Chet tillarini erta yoshdan o‘rgatishning nazariy asoslari xalqaro va mahalliy tadqiqotlar tomonidan ham tasdiqlangan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalar 3–7 yosh oralig‘ida yangi tillarni o‘rganishda yuqori samaradorlikka ega bo‘ladi. Shu sababli, O‘zbekiston ta’lim tizimida maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim bosqichlarida xorijiy tillarni, xususan fransuz tilini o‘rgatish ustuvor vazifa sifatida belgilanmoqda.

Birinchidan, fransuz tilini erta yoshdagilarga o‘rgatishda eng asosiy muammo – bu yosh bolalar uchun maxsus ishlab chiqilgan o‘quv dasturlarining yo‘qligidir. Ingliz tili uchun maktabgacha bosqichda aniq o‘quv dasturlari mavjud bo‘lsa, fransuz tili bo‘yicha milliy darajada ishlab chiqilgan metodik yo‘riqnomalar deyarli yo‘q. Erta yoshda til o‘rganish sezgi, o‘yin, musiqiy va badiiy faoliyat orqali amalga oshirilishi lozim. Ammo ko‘plab bog‘chalar va boshlang‘ich maktablarda fransuz tili darslari kattalar uchun mo‘ljallangan uslublarga tayangan holda olib boriladi. Natijada bolalar tilni tabiiy ravishda emas, balki og‘ir grammatik mashqlar orqali o‘rganishga majbur bo‘lishadi. Bundan tashqari, ta’lim vazirligi, pedagogika oliygohlari va maktabgacha ta’lim tizimi o‘rtasida hamkorlik sust bo‘lgani sababli, o‘qituvchilar o‘z ishlarini o‘zicha yo‘lga qo‘yishadi. Bu esa darslarning yagona standart asosida emas, har xil uslublarda o‘tilishiga olib kelmoqda.

Ikkinchidan, o'quv qo'llanmalar va texnik resurslarning tanqisligidir. Fransuz tilini o'qitishda ikkinchi katta muammo – bu resurslarning yetishmasligi. Ingliz tili uchun mo'l-ko'l darsliklar, ilovalar va bolalar uchun mos video materiallar mavjud bo'lsa, fransuz tili uchun bunday manbalar juda kam. Ko'plab muassasalar xorijda chop etilgan darsliklardan foydalanishga majbur bo'lishadi, biroq ular O'zbekiston madaniyati va o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos emas. Internetdagi bepul materiallar ham ko'pincha katta yoshdagilar uchun mo'ljallangan. Ko'pgina maktab va bog'chalarda kompyuter, proyektor, dinamik yoki o'quv devor plakatlari kabi texnik vositalar yo'qligi sababli, o'quvchilar fransuz tili talaffuzi va ohangini to'liq eshitish imkoniga ega emaslar.

Uchinchidan, instituttsional motivatsiyaning pastligi va boshqa tillarga ustunlik berilishidir. Fransuz tilining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan asosiy omillardan biri – davlat siyosatida ingliz tiliga berilayotgan ustuvorlikdir. 2012-yildan boshlab ingliz tili boshlang'ich sinfdan majburiy fan sifatida kiritilgan, bu esa barcha moddiy va kadr resurslarining aynan shu tilga yo'naltirilishiga sabab bo'ldi. Fransuz tili esa ko'plab maktablarda faqat ixtiyoriy fan sifatida mavjud. Ayrim o'quv yurtlari hatto fransuz tili o'rniga xitoy, nemis yoki turk tillarini taklif qilishmoqda. Bu esa fransuz tilining ta'lim tizimidagi mavqeini ancha pasaytirgan. Shuningdek, fransuz tilini o'qitishga qiziqishni rag'batlantiruvchi omillar – tanlovlar, stipendiyalar, almashinuv dasturlari yetarli emas. Natijada bu til «elita tili» sifatida, faqat ayrim shahar maktablarida o'qitiladigan fan bo'lib qolmoqda.

Fransuz tilini o'qitishda bir qancha o'qituvchilarga oid qiyinchiliklar ham mavjud bo'lib, birinchidan, boshlang'ich va uzluksiz malaka oshirishning yetarli emasligidir. Fransuz tili o'qituvchilari, ayniqsa maktabgacha bosqichda ishlovchilar, yetarli professional tayyorgarlikka ega emaslar. Pedagogika universitetlarida ko'proq o'rta va oliy ta'lim bosqichlari uchun o'qituvchilar tayyorlanadi, ammo maktabgacha va boshlang'ich ta'lim uchun maxsus metodika o'rgatilmaydi. Natijada ko'plab o'qituvchilar bolalar psixologiyasini, o'yin asosidagi ta'lim usullarini bilmaydilar va darslarda grammatikani haddan tashqari ustun qo'yadilar. Bundan tashqari, malaka oshirish kurslari kam va faqat yirik shaharlarda o'tkaziladi. Qishloq joylardagi o'qituvchilar zamonaviy yondashuvlar bilan tanishish imkoniyatiga ega emaslar.

Ikkinchidan, kichik yoshdagi bolalar uchun mos didaktik ko'nikmalar yetishmasligidir. Fransuz tilini bolalarga o'rgatish uchun faqat lingvistik bilim emas, balki bolalar psixologiyasi, o'yin texnikasi va kommunikativ metodikani bilish zarur. Aksariyat o'qituvchilar bu borada tajribaga ega emaslar. Ba'zilar universitetda o'rganilgan an'anaviy tarjima va yodlash usullaridan foydalanadilar. Bunday yondashuvlar esa bolalarning tabiiy til o'rganish jarayoniga to'sqinlik qiladi. Bolalar o'yin, qo'shiq, rol o'ynash orqali o'rganishni yoqtiradilar. Ammo o'qituvchi bu metodlardan foydalana olmasa, darslar bolalar uchun zerikarli bo'lib qoladi.

Uchinchidan, tildagi bilim darajasining pastligi va madaniy almashinuv yoʻqligi ham asosiy qiyinchiliklardan biridir. Koʻplab fransuz tili oʻqituvchilari, ayniqsa viloyatlarda, tilni faqat nazariy darajada biladilar. Ular fransuz tilida soʻzlashuvchi muhitda hech qachon boʻlmaganliklari sababli, tilni tabiiy tarzda qoʻllashda qiynaladilar. Fransuz tilini bilish darajasining pastligi oʻqituvchilarni oʻz darslarida ijodkor boʻlishdan toʻxtatadi, talaffuz va tinglab tushunish mashqlarini toʻgʻri tashkil etishga toʻsqinlik qiladi. Shuningdek, Fransiya yoki boshqa frankofon mamlakatlar bilan almashinuv dasturlari yoʻqligi sababli, oʻqituvchilar madaniyatni jonli shaklda his etmaydilar. Bu esa oʻquvchilarni tilni “faqat darslikdagi soʻzlar” sifatida qabul qilishga olib keladi.

Oʻzbekiston bolalari odatda oʻzbek va rus tillarida muloqot qilishadi. Oxirgi yillarda ingliz tili ham kundalik hayotda keng tarqalmoqda. Ammo fransuz tili deyarli hech qayerda uchramaydi – na televideniya, na internetda, na reklamalarda. Shuning uchun bola darsdan tashqarida tilni eshitmaydi, ishlatmaydi va tezda unutadi. Maktab esa tilni oʻrganishning yagona joyiga aylanadi. Bu esa oʻrganilgan bilimlarning mustahkamlanishini qiyinlashtiradi.

Oʻzbekiston hukumati chet tillarini rivojlantirishga eʼtibor qaratmoqda, lekin bu siyosat fransuz tilining ham oʻziga xos oʻrniga ega boʻlishini taʼminlashi lozim. Fransuz tili xalqaro ochiqlik va madaniy aloqalar tili sifatida tan olinib, maktab dasturlariga ikkinchi darajali emas, balki strategik muhim fan sifatida kiritilishi kerak. Buning uchun Fransiya, Oʻzbekiston va boshqa frankofon davlatlar oʻrtasida hamkorlik strategiyasini ishlab chiqish foydali boʻladi. Bu strategiya doirasida ikki tilli sinflar ochish, fransuz tilidagi oʻquv resurslarini tarqatish, va maktabgacha taʼlim bosqichidan boshlab fransuz tili oʻqituvchilarini tayyorlash kabi chora-tadbirlar amalga oshirilishi mumkin.

Eng katta muammolardan biri – kichik yoshdagi bolalar uchun moslashtirilgan oʻquv dasturlarining yetishmasligidir. 4–10 yoshli bolalarga chet tili oʻrgatish kattalarnikidan butunlay boshqacha yondashuvni talab qiladi. Bolalar tildan oʻyin, musiqiy ritm, takrorlash va tasvir orqali tabiiy oʻrganadilar. Shuning uchun, bolaning yoshi, psixologiyasi va qiziqishlariga mos dasturlar ishlab chiqish zarur. Ular oʻyin, rasm, qoʻshiq, sheʼr va ertak asosida boʻlishi, mavzular esa “oila”, “tabiat”, “hayvonlar”, “his-tuygʻular”, “fransuz bayramlari” kabi bolaga yaqin sohalarni qamrab olishi kerak.

Xulosa. Xulosa qilib aytsak, fransuz tilini maktabgacha va maktab tizimida oʻqitish Oʻzbekistonda bir qancha murakkab omillar bilan toʻqnash kelmoqda: dasturlarning yetishmasligi, oʻquv resurslarining kamligi, oʻqituvchilar tayyorgarligining sustligi va oilalarning past motivatsiyasi. Bu muammolarni bartaraf etish uchun davlat siyosatini yanada mustahkamlash, pedagogik tayyorgarlikni modernizatsiya qilish va frankofoniya madaniyatini targʻib etish muhimdir. Shu orqali fransuz tili erta yoshdagilarning til rivojida oʻz oʻrnini topa oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, 2020. Toshkent: Lex.uz.
2. Mirzayeva, S. (2022). Ta'lim jarayonidagi metodik muammolar. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
3. OECD Report. (2020). Innovatsion pedagogik yondashuvlar. Parij: OECD.
4. Raxmonova, Z. (2020). Ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Innovatsiya Press.
5. Tursunova, M. (2019). Chet til o'qitish metodikasining asoslari. Samarqand: SamDU nashriyoti.
6. Yusupov, A. (2021). O'zbekistonda chet tillarni o'qitishning zamonaviy bosqichi. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
7. <https://www.alliancefr.org> – Alliance Française rasmiy sayti.
8. <https://www.education.gouv.fr> – Fransiya Milliy ta'lim vazirligi
9. <https://www.ciep.fr> (hozirgi nomi France Éducation International) – Fransuz tilini o'qitish bo'yicha xalqaro resurslar.

